

BİLİRKİŞİLİK YAPACAK KENT PLANCILARINA REHBER

Giriş

Uzmanlık alanlarının her geçen gün daha da geliştiği ve derinleştiği günümüz dünyasında, yargı alanında da sağlıklı bir yargılama için uzman kişilerin yardımına olan gereksinim artmaktadır.

Bilirkişilik kurumu, yargı usul kanunları ile düzenlenen bir konudur. Bilirkişi, yargılama sürecinde yargıçların gerek duyduğu durumlarda başvurduğu bir “yardımcı” / bir “yargılama öznesi” olarak değerlendirilmektedir.

Yargıç, genel ve hukuk bilgisiyle hukuki uyuşmazlıkların çözümünde uzmandır. Bilirkişi ise, hukuki sorunların çözümünde özel ve teknik bilgi gerektiren konularda kendi uzmanlığı ile yargıça yardımcı olur. Dolayısıyla, bilirkişinin özel bir konuda veya teknik bir alanda uzman olması gerekir.

Tanımlar, Kavramlar

Tanım olarak bilirkişi; hukuki bir uyuşmazlığın çözümünde, anlaşmazlığa konu olan olay ve olguları aydınlatılarak değerlendirilmesinde, teknik bilgi ve becerisi ile yargı makamına yardımcı olan kişidir.

Türk hukuk yazınında anıldığı anlamı ile bilirkişi; çözümü özel veya teknik bilgi gerektiren ve yargıcın genel ve hukuki bilgisi ile çözülmesi mümkün olmayan durumlarda oy ve görüşleri ile yargıca yardımcı olan, tarafsız ve konunun uzmanı olan kişidir.

Yargıçlık mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgi ile çözümlenmesi olanaklı olan konularda bilirkişi dinlenmez (Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) /Madde 275; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK) /Madde 636). Ancak, çözümü özel veya teknik bir bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verilir.

Etik Değerler ve Bilirkişilik

Etik kavramı sıklıkla ahlak ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Ahlak, ya da etik insan ilişkilerinde

“iyi –kötü” ya da “doğru- yanlış” gibi normatif nitelikteki değer yargılarını kapsar. Toplumlar toplumsal ilişkilerle ilgili olarak tarih içinde geliştirdikleri normatif değerleri zamanla hukuk normları haline getirmişlerdir.

Hukuk alanında uygulayıcıların da belirli ahlak kurallarına uyması beklenir. Çoğu meslek grubu kendi meslek alanı ile ilgili olarak bu konuda üyelerinin uymasını arzuladığı etik kurallarını belirlemekte ve uymayanlara çeşitli disiplin cezaları uygulamaktadır.

Genelde hukuk ile ahlak arasında yakın bir ilişki vardır. Ancak, farklılıklar da unutulmamalıdır. Örneğin, hukuk kurallarının cezai yaptırımını varken etik davranışlar için her zaman bu türden yaptırımlardan söz edilemez. Hukuk kuralları yazılı belgelerdir ve ulus devlet sınırları içinde tüm yurttaşları bağlar. Etik davranışlar ise çoğu kez yazılı değildir ve yöreden yöreye ayırım gösterirler.

Bu çerçevede bilirkişilerden beklenen etik değerlerin başında dürüstlük, tarafsızlık, doğruyu beyan etmek ve duygularla görevin gereklerini birbirine karıştırmamak gelir.

Bilirkişi, yazılı veya sözlü olarak mahkemeye sunduğu oy ve görüşlerinde tarafsız olmak ve doğruyu beyan etmek zorundadır. Bu anlamda kendisine görüşü sorulan ve uzmanı olduğu teknik ve özel konularda, sadece konunun gerektirdiği teknik açıklamalarla sınırlı kalmalı, hiç bir vicdani görüş beyan etmemelidir. Vicdani, insani ya da herhangi bir sosyal değerlendirmenin, teknik değerlendirmenin önüne geçebileceği bir durum bilirkişinin tarafsızlığını yitirdiğini gösterir. Bilirkişi anlaşmazlığın taraflarına eşit uzaklıkta olmalıdır. Yargıçları bağlayan tüm tarafsızlık ilkeleri bilirkişiler için de aynen geçerlidir.

Bilirkişi yeminini düzenleyen usul hükümleri (HUMK'nun 276. maddesi ile CMUK'nun 72. maddesi) bilirkişilerin tarafsızlığını sağlamak amacıyla ettirilecek yemini tanımlamaktadır. Bunların dışında, bilirkişinin tarafsızlık ilkesine aykırı davranarak, bilerek gerçeğe aykırı görüş bildirmesi, etik kurallara uygun olmadığı gibi Türk Ceza Kanunu'nun yalan tanıklığı ve yalan yere yemine ilişkin maddeleri gereği suç oluşturur.

Bilirkişide Aranılan Nitelikler

Bilirkişilik görevi yapacak kişide aranılan nitelikler şöyle sıralanabilir:

- özel veya teknik bir bilgiye sahip olmak,
- tarafsız olmak,
- dürüst olmak,
- kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak,
- meslek ve sanatını uygulamaktan yasaklanmamış olmak.

Usul kanunlarındaki bilirkişi tanımlarında da belirtildiği gibi Yargıç, kendi mesleki bilgisi ile çözmesi olanaklı olmayan konularda bilirkişiye gereksinim duyar. Bu anlamda, genel olarak bilirkişilik kurumunun oluşmasının ve bir bilirkişinin yargılama süreci içerisinde görev almasının sebebi, bu özel veya teknik bilgidir. Nitekim, bilirkişinin tayinini açıklayan ilgili usul kanunları -CMUK 66. madde, HUMK' 275. madde- ile bilirkişiliği kabule mecbur olan kimseleri tarif eden CMUK'nun 68. maddesi ve HUMK'nun 275. maddesi bilirkişinin, görevlendirildiği konuda yeterli özel ve teknik bilgi ile deneyiminin olmasını ön koşul olarak belirlemektedir.

Bilirkişilik yapacak olan kişilerin, kendilerine bilirkişilik görevi verilmesinin birincil gerekçesinin eğitim aldıkları ve mezun oldukları meslek dalındaki teknik bilgileri olduğu göz önüne alındığında, halen bu mesleği icra etmekte olmak ve bu meslek

alanındaki tüm bilimsel ve teknolojik gelişmeler konusunda bilgi sahibi olmalarının önemi açıktır.

Bu bakımdan, bilirkişilik görevi alan her kişinin, konunun kendi uzmanlık alanına girip girmediğini ya da bu konuda sahip olduğu bilgilerin güncel, geçerli ve yeterli olup olmadığını açıkça beyan etme ve bu anlamda görevi kabul etme ya da etmeme konusunda etik yükümlülükleri vardır.

Bilirkişi İncelemesinin Gerekliği ve Gerekmediği Durumlar

Bir davada bilirkişi incelemesinin gerektiği ve gerekmediği haller usul kanunlarında (HUMK'un 275. maddesi ile CMUK'un 275.maddesi) belirtilmektedir. Bu durumlar, çeşitli Yargıtay kararlarında da net bir şekilde belirtilmiştir. Ancak, daha önce de belirtildiği gibi, en genel biçimiyle bir davada, bilirkişiye başvurarak görüş alınması için dava konusunun Yargıç tarafından kendi genel ve hukuk bilgisi ile çözümlenemeyecek nitelikte olması ve bu nedenle çözüm için özel veya teknik bilgiye gereksinim duyulması gerekmektedir.

Genel anlamda, bilirkişi incelemesinin gerekip gerekmediğini takdir hakkı yargıcıdır. Buna karşılık Kamulaştırma Kanunu'nun 15. maddeleri gibi bazı yasa hükümleri ilgili konularda yargıcın bilirkişiye başvurmasını zorunlu kılmıştır.

BİLİRKİŞİ İNCELEMESİ

A. Süreç Açısından Bilirkişi İncelemesi

Bilirkişi incelemesi, bir dizi aşamada değerlendirilebilecek bir süreci ifade eder. Bu aşamalara HMUK ve CMUK ta yer verilmektedir, ancak İYUK bu konularda hükümler içermez. Bu anlamda bilirkişi incelemesi;

1. bilirkişi incelemesine karar verilmesi,
2. bilirkişinin tayini,
3. bilirkişinin sayısının belirlenmesi,
4. bilirkişi davetinin yapılması,
5. bilirkişiye inceleme konusu ve süresinin bildirilmesi,
6. bilirkişi yemini,
7. bilirkişilikten çekinme,
8. bilirkişiye itiraz,
9. bilirkişinin görüşünü bildirmesi,
10. bilirkişi raporunun değerlendirilmesi ve rapora itiraz aşamalarından oluşur.

1. Bilirkişi İncelemesine Karar Verilmesi

Bazı yasalar belirli konularda bilirkişi incelemesi yapılmasını zorunlu kılmıştır. Böylesi durumlarda yargıç zorunlu olarak, diğer hallerde ise kendi takdiri ile resen bilirkişi incelemesine karar vermek yetkisine sahiptir. Bir diğer durum ise, bilirkişi davetine yetkili olan tarafların istemi üzerine, yine yargıcın takdiri ile, bilirkişi incelemesine karar

verilmesidir.

2. Bilirkişinin Tayini

CMUK'un 66. maddesi bilirkişi seçimini yargıca bırakmaktadır. HMUK'un 276. maddesi ise özel sebepler ya da zorunluluklar olmadığı sürece bilirkişi seçimlerinin daima resmi bilirkişiler arasından yapılmasını zorunlu tutmuştur. Burada anılan resmi kişiler, görüşü alınacak konuda resmi bir diploması olan ve bu mesleği icra eden kişilerdir. İhtisas sahibi resmi dairelerin de bilirkişi olarak görüşleri alınabilir.

Bilirkişi seçiminde uyulması gereken özel bir durum da kamulaştırma davalarında görev yapacak bilirkişi kurullarının seçimi ile ilgilidir. Kamulaştırma Kanunu'nun 15. maddesi, bilirkişi kurullarının, TMMOB'ye bağlı meslek odalarının Valiliklere bildirdikleri listelerden oluşturulacağını hükmeder.

3. Bilirkişi Sayısının Belirlenmesi

CMUK'un 66. maddesi ile HMUK'un 276. maddesi gereği seçilecek bilirkişi sayısı üçten fazla olamaz. Bu sayı dava konusu uyuşmazlığın niteliğine göre yargıç tarafından belirlenir. Bu genel hükümlerin dışında Kamulaştırma Kanunu'nun 15. maddesi istisna bir hükümlerle beş kişilik bilirkişi kurulunun oluşturulmasını zorunlu tutmuştur.

4. Bilirkişi Davetinin Yapılması

Yargıç tarafından bilirkişi incelemesinin kimler tarafından ve kaç kişi ile yapılacağına karar verildikten sonra belirlenen bilirkişiye taahhütlü bir yazı ile görev bildirilir.

5. Bilirkişiye İnceleme Konusu Ve Süresinin Bildirilmesi

Dosyanın bilirkişiye teslim edilmesinden önce, yargıcın bilirkişiye gereksinim duyduğu ve aydınlatılmasını istediği konu, bilirkişiden hangi görüş ve bilgilerin istendiği çok açık bir şekilde açıklanmalıdır. Bilirkişiye sorulacak soruların açık olarak ifade edilmediği bazı durumlarda bilirkişilerin kendi görev alanlarında olmayan ya da gerekmeyen konularda görüş bildirmeleri durumuyla karşılaşılabilmektedir.

Bilirkişiye bildirilecek olan bir diğer bilgi de, yargıç tarafından istenilen yazılı raporların kaç gün içinde teslim edilmesi gerektiğidir. Konunun niteliğine göre, bilirkişinin görüşü de alınarak yargıç tarafından belirlenen rapor teslim süresi CMUK'un 75. maddesine göre 2 aydan, HMUK'un 281. maddesine göre ise 3 aydan uzun olamaz. İdari yargıda genellikle 1 aylık süre genel uygulamadır. Ancak, yargıç tarafından belirlenen sürede raporun tamamlanmasının olanaksız olduğu durumlarda, bilirkişi mahkemeye yazılı başvuru ile ek süre isteyebilir.

6. Bilirkişi Yemini

CMUK'un 72. maddesi bilirkişinin görüşünü bildirmeden ya da raporunu vermeden önce, tarafsız olacağına, bilim ve fen kurallarına uygun olarak görüş bildireceğine dair

yemin edeceğini hükme bağlar. HMUK'un 276. maddesine göre ise bilirkişiye yemin ettirilmesi yargıcın gerekli gördüğü hallerle sınırlı bırakılmıştır. İYUK'ta bu konuda bir hüküm yer almamaktadır. Keşif alanı da bir mahkeme salonu usulüne tabi olduğu için yapılan yeminlerde ayağa kalkmak ve mahkeme salonunun gerektirdiği uygun davranışlar içinde olmak gerekir.

7. Bilirkişilikten Çekinmek

CMUK'un 66. maddesi ile HMUK'un 278. maddesi bilirkişilik yapmaya zorunlu olanları belirlemiştir. Yasaya göre bu amaçla görevlendirilmiş olanlar usulüne uygun davet ile görev tebliğ edildiğinde bilirkişilik yapmak zorundadırlar. CMUK'un 69. maddesi bilirkişilikten çekilme şartlarını düzenlemiştir. Buna göre, tanıklıktan çekilmeyi gerektiren bütün haller (akrabalık ilişkisi, ticari menfaat ilişkisi vb.) bilirkişilikten çekilmek için de geçerli sayılır. Çekilme sebebi yargıç tarafından kabul edilmeyen kişiler bilirkişilik yapmaya zorunludur. Aksi tutumlar ise cezai yaptırım gerektirmektedir.

8. Bilirkişiye İtiraz

Yürürlükteki usul yasaları bilirkişilerin tarafsızlığını ve raporlarının güvenilirliğini sağlamak amacıyla bilirkişilerin reddine olanak sağlamaktadır. Reddedilme koşulları yargıçların reddini doğuran nedenler ile aynıdır. Ret talebinin bilirkişinin seçiminin öğrenildiği tarihten başlayarak üç gün içinde yapılması gerekmektedir. Bilirkişinin reddini isteyen taraf ret gerekçesini kanıtlamakla yükümlüdür. Yemin etmek ret kanıtı değildir. Ret talebini davaya bakan yargıç inceler ve karara bağlar.

9. Bilirkişinin Görüşünü Bildirmesi

CMUK'un 75. maddesi bilirkişinin görüşünü yazılı olarak vermesini hükmeder. Birden çok bilirkişinin görevli olduğu durumlarda bilirkişiler tüm inceleme ve çalışmalarını birlikte yapmak zorundadırlar. Ortak çalışma yapılmadan ayrı ayrı rapor vermek mümkün değildir. Ancak, çoğunluk görüşüne katılmayan bilirkişi olursa hazırlanan rapora muhalefet şerhi koyabilir ya da ayrı bir rapor düzenleyebilir.

10. Bilirkişi Raporunun Değerlendirilmesi ve Rapora İtiraz

Bilirkişi raporunun mahkeme kalemine teslimi ve kalemin raporu taraflara tebliğinden sonra gerek yargıç, gerekse davanın tarafları raporu inceleyerek değerlendirirler. Dava tarafları, inceledikleri raporda eksik ya da anlaşılmayan bir taraf görürlerse, yargıca başvurarak bu yönde açıklama isteyebilirler ya da rapora tümüyle itiraz ederek yeni bir bilirkişi raporu isteyebilirler.

Yargıç, doğrudan kendi takdiri ile ya da tarafların itirazlarını değerlendirerek yeni bir bilirkişiden ikinci bir rapor, eğer raporlar arasında çelişki olursa üçüncü bir bilirkişiden üçüncü bir rapor isteyebilir.

Bilirkişi raporları yargıcı bağlayıcı nitelikte değildir. Yargıç bilirkişi raporundaki görüşlere uyup uymamakta serbesttir. Ancak yargıcın bu raporlara itibar etmemesi için gerekçesini, gerçekçi ve inandırıcı olgulara dayandırmalıdır.

Bilirkişi Ücreti

HMUK'un 285. maddesi hükümlerine göre bilirkişinin alacağı ücreti yargıç takdir eder. Yargıç bilirkişi ücretini tayin ederken bilirkişiye başvuru konunun özelliklerine ve zorluk derecesine dikkat ederek karar verir. Yargıcın bilirkişi ücretini belirlerken bilirkişinin bu iş için harcayacağı zamanı, inceleme ve seyahat masraflarını ve emeğini göz önünden tutması gerekir. Bilirkişilik ücretinin belirlenmesinde dikkat edilen bir diğer nokta ise takdir edilecek ücretin insanların adalete başvurma ve ondan yararlanma haklarını ekonomik anlamda sınırlandıracak düzeyde yüksek olmaması gerektiğidir.

Bilirkişi ücreti ve davetiye masraflarını hangi tarafın ödeyeceğini yargıç takdir eder. İncelemeyi taraflardan biri istemiş ise ücreti o taraf verecektir. Yargıcın kendiliğinden bilirkişi incelemesine karar verdiği hallerde, incelemenin yapılması zorunlu ise sonradan haksız çıkandan alınmak üzere Hazinece ödenmesine karar verilir.

Bilirkişi Raporunun Özellikleri

Bilirkişi raporlarının biçim ve içerik açılarından bazı özellikleri içermesi gerekmektedir. Bu özellikleri içermeyen raporlar, yetersiz ya da hatalı ve bu nedenlerle de geçersiz olarak kabul edilecek ve dikkate alınmayacaklardır.

Bu özelliklerin en önemlisi hazırlanacak raporun tamamen tarafsız olmasıdır. Tarafsız bir görüş oluşturulmasının en belirgin özelliği, bilirkişinin kendisine görüş sorulan konu ile ilgili tüm bilgi ve belgeleri sahip olduğu teknik bilgi çerçevesinde değerlendirmiş olmasıdır. Yine bilirkişinin ilgili yüksek yargı kurumunun benzer durumlar için verdiği kararları da incelemesinde yarar vardır.

Bilirkişi raporlarında olması gereken bir diğer özellik de doğruluktur. Raporlarda kullanılan tüm belge ve bilgilerin doğru olması esastır. Bu anlamda resmî belgeler ile ya da mevcut durum ile çelişen herhangi bir rapor, doğruları ve gerçeği yansıtmıyor demektir. Konuyu çözmekte kullanılan teknik bilgi ve yöntemlerin de, o bilim dalındaki son gelişmeleri yansıtmaması gerekir.

Bilirkişi raporlarında olması gereken özellikler şöyle özetlenebilir:

- Rapor açık, seçik ve net olmalıdır,
- Kendi içinde çelişen bilgiler içermemelidir
- Sebep sonuç ilişkisi kurulmuş olmalıdır,
- Ulaşılan sonuç yargıcın hüküm kurmasına yardımcı olacak açıklıkta sunulmalıdır,
- Terminolojisi konunun uzmanı olmayan kişilerin anlayacağı açıklıkta olmalıdır,
- Yargıcın soruları eksiksiz olarak yanıtlanmış olmalıdır,
- Yargıcın takdir hakkını kullanmasını ve dava taraflarının değerlendirme hakkını engellemeyecek nitelikte olmalıdır.

Özetle, bilirkişi raporları, usul kanunlarındaki bilirkişi tanımlarında belirtildiği gibi,

yargıcın genel ve hukuki bilgisi kapsamına hiç girmeden, sadece bilirkişinin uzmanlığı olan özel ve teknik değerlendirmeyi içermelidir. Yine aynı şekilde, varılan sonuç da hukuki ya da vicdani hiçbir hüküm veya yorum içermeyen teknik bir sonuç olmalıdır.

Bilirkişi raporlarında genel bir format olarak,

- a) Raporun giriş bölümünde hangi mahkemeye sunulduğunun, dava dosya numarasının, tarafların ve vekillerinin ad soyadlarının, davacı tarafın istemini içeren konunun özetinin verilmesi,
- b) Bilirkişiye sorulan sorunun tekrar edilmesi,
- c) Keşif tarihi, keşfin kimlerle yapıldığı, eksik bilgi varsa nasıl elde edileceğinin belirtilmesi,
- d) Dava taraflarının konu ile ilgili görüşlerinin özetlenmesi,
- e) İncelenen tüm belge ve bilgilerin aktarılması,
- f) Yapılan teknik incelemelerin ve yöntemlerinin anlatılması,
- g) Sebep ve konu arasındaki tüm ilişkileri gösterecek netlikte bir sonucu içermesi,
- h) Net bir görüşe ulaşılmadı ise nedenlerinin açıklanması
- i) sonuç konusunda fikir ayrılıkları var ise bunun nedenlerini izah eden muhalefet şerhini, raporun düzenlendiği günü, bilirkişilerin adı, soyadı, uzmanlık dalları ve imzalarını,

içermesi gerekmektedir.

Anılan bu ilkesel ve biçimsel özellikleri içermeyen bilirkişi raporları, bir bilirkişiye başvurulmasının tüm neden ve gereklerine ters düşerek geçersiz kalırlar ve bu sebeple geciken bir adalet, gereksiz artan yargılama giderleri ve bilirkişilik kurumuna güvensizlik olarak topluma ve yargı kurumuna zarar verirler.

B. İçerik Açısından İdari Yargı Mahkemelerine Sunulacak Bilirkişi Raporlarının Hazırlanmasında Dikkat Edilecek Noktalar

İdari yargı aracılığı ile a) Danıştay, b) bölge idare mahkemeleri, c) idare mahkemeleri ve d) vergi mahkemelerinin görevine giren uyuşmazlıklara çözüm aranır. İdari yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. İdari mahkemeler, yerindelik denetimi yapamazlar, yürütme görevini kısıtlayamazlar.

İdari mahkemelerde yazılı yargılama usulü uygulanır ve inceleme evrak üzerinden yapılır. İdari yargı mahkemelerinde dava açabilmek için idari bir işlemin tesis edilmiş olması gerekir.

İYUK' a göre her bir idari işlem için ayrı bir dava açılması gerekmektedir. İdari yargıda dava açılması dava edilen idari işlemin yürütülmesini durdurmaz. Davacının dava konusu idari işlemin yürütülmesinin durdurulma istemi ise,

- a) idari işlemin uygulanması halinde giderilmesi güç ya da olanaksız zararların doğması, ve
- b) işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi

durumunda, uygulamaya konulur.

İptal istemi ile dava açılan idari işlemler hakkında;

- a) yetki,
- b) şekil,
- c) sebep,
- d) konu,
- e) maksat

yönlerinden biri ile hukuka aykırılık savı ile dava açılabilir.

Planlama İlkeleri, Şehircilik Esasları ve Kamu Yararı Kavramları

İdari mahkeme yargıçları davalarda bilirkişilere yönelttikleri soruda, dava konusu anlaşmazlığı kısaca özetledikten sonra, dosyadaki bilgi ve belgeler çerçevesinde dava konusu idari işlemin planlama ilkeleri, şehircilik esasları ve kamu yararı açılarından irdelenmesini isterler. Ne yazık ki, çokça sözü edilen bu kavramların içeriklerini belirli maddeler halinde sıralayarak özetlemek pek de olanaklı değildir. Çünkü,

- Her şeyden önce bu kavramların içerikleri donuk ya da durağan değil, esnek ve dinamiktir.
- Kent planlama mesleğinin ilgi alanının kapsamının genişliği göz önüne alındığında, bu geniş yelpaze içinde yer alan her bir alt alanın (konut, sanayi, turizm, ulaşım planlaması, kentsel donatılar, yerel yönetimler, kentsel koruma, doğal afetler ve sakinim planlaması v.b.) sürekli tartışılmakta olan ve zaman zaman yenilenen kendine özgü planlama ilke ve esasları vardır.
- Tüm bu zorlukların yanı sıra planlama ilkeleri ve şehircilik esasları kavramları ölçeklere göre de farklı içerikler taşımaktadır. Diğer bir deyişle, örneğin makro düzeyde üst ölçek planlarda gözetilmesi gereken ulaşım ya da sakinim planlamasında gözetilecek ilkeler ile alt ölçekte uygulama imar planlarında aynı konularda gözetilmesi gereken ilkeler birbirlerinden büyük ölçüde farklılık göstermektedir.

Dolayısıyla, planlama ilkeleri ile şehircilik esasları kavramlarının, teknik içeriklerinin doldurulması hiç de kolay olmayan, uzun bir planlama eğitimi ve deneyimi gerektiren ve her bir özel durum için geliştirilebilecek özellikleri de içinde barındıran bir nitelik taşıdığı söylenmelidir.

Ancak genel bir çerçeveden bakıldığında ise, R.Keleş'in de belirttiği gibi, "*Doğal kaynakları koruyan ve gelişmesini sağlayan, tarih ve sanat değerlerine saygılı, insan ve çevre sağlığını gözeten , toplumun gönencini ve esenliğini göz ardı etmeyen bir anlayış çerçevesinde, planlama esaslarıyla şehircilik ilkelerinin içeriğini belirlemek güç olmaz. Rio belgelerinde sık sık sözü edilen sürekli ve dengeli gelişme (sustainable development) kavramının içeriğinde de bu ilkeleri aydınlatabilecek ipuçları bulunduğu öne sürülebilir. Bunlar kuşkusuz, toplumsal adaleti, fırsat eşitliğini, temel hak ve özgürlükleri, insan kişiliğinin demokratik ortamlarda geliştirilmesini güvenceye*

bağlayabilecek genel politika ve uygulamalarla tutarlı olmalıdır. Teknik gibi görünen yönleri ağır basmakla birlikte, gerek planlama esasları, gerekse şehircilik ilkeleri, bunlarla ilgili mesleklerde çalışanların ve hatta bu dalların öğretimini yapanların meslek etiği anlayışlarından da büyük ölçüde etkilenirler”.

Planlamada Kamu Yararı Kavramı

Planlama konusunda yapılan bilirkişiliklerde, yargıç irdelenmesini istediği uyumsuzlukla ilgili olarak konunun planlama ilkeleri ve şehircilik esasları açıları yanı sıra dava konusu işlemin “kamu yararı”na uygun olup olmadığının da incelenmesini ister.

İçeriği üzerinde kolaylıkla ortak bir görüş geliştirilememiş olan bir diğer ölçüt de “kamu ya da toplum yararı” kavramıdır.

Yine Keleş’e göre, Toplum yararı ve kamu yararı kavramlarını tanımlamanın güçlükleri vardır. Ama, tanımı, içeriği, anlamı ve üzerindeki kuşku ne olursa olsun, bunların, toplum ya da kamu yararı diye bir kavramın yok sayılmasını haklı çıkarmayacağı açıktır. Nasıl soluduğumuz havayı, toplum yaşamında önemli işlevi olan elektrik enerjisini elle tutamadığımız halde varlıklarından kuşku duymuyorsak, kamu yararı ve toplum yararı kavramlarının da, siyasal bilim kuram ve uygulamasındaki varlıkları kuşku götürmez.

Toplum yararının bireysel yararların karşıtı olduğu açıktır. Bu kavram, bireysel yararlardan bağımsızdır. Toplumun yalnız bir kesiminin amaç ve yararlarının gerçekleştirilmesine hizmet eden, o yönde sonuçlar doğuran karar, işlem ve eylemler toplum yararına bir nitelik taşıyor sayılamaz. Bu nedenle, toplum yararı, her olay için ayrı ayrı ele alınarak değerlendirmeye konu yapılmalıdır. Yüksek yargı organları, bu alanda nesnel ölçütler koymağa yardımcı olabilirler ve olmaktadır... Anayasa Mahkemesi kararlarının gerekçelerinde bu tür yorumların örnekleri vardır.

Kamu ya da toplum yararı, devletin ya da kamu kesiminin yararı olarak değil, halkın yararı olarak anlaşılmalıdır. İngilizce’deki “public interest” (kamu yararı) ve Fransızca’daki “opinion publique” (kamuoyu) terimlerindeki sıfatlar (public, publique) resmi kesimi, devleti değil, halkı, toplumu anlatmak için kullanılan sözcüklerdir. Halkın türdeş (homojen) olmadığı, gelir bölüşümünde dengesizliklerin bulunduğu, kıt kaynaklı toplumlarda, öncelik sorunu, toplum yararını saptamada önem kazanır. Bu sorunlar, dar gelirlili ve yoksul tanımına sokulabilecek kitlelere, örneğin, “gecekondulu” ya da “ortadirek” gibi kesimlere öncelik tanıyarak çözülebilir. Kısaca, toplum yararını tanımlamanın güçlükleri, önceliklerin iyi belirlenmesiyle bir ölçüde aşılmış olur”.

Planların Kademeli Birlikteliği ve Yargı Denetimi

Planlama ilkelerinin bir listesini çıkartmanın güçlüğüne daha önceki bölümde değinmiştik. Ancak, bu konuda eğer bir temel ilkedden söz etmek gerekirse o da planların kademeli birliği ve plan hiyerarşisidir. Bu bölümde böylesi bir temel ilkenin bile içeriğinin doldurulmasının nasıl güçlükler içerdiğine değinmek istiyorum.

Bilindiği gibi, kent planları farklı soyutluk düzeylerinde hazırlanır. Kentsel ölçekte en soyut, en genel bilgilerin içerildiği 1/250.000 ya da 1/100.000 ölçekte hazırlanan, ancak yürürlükteki İmar Kanunu'nda sözü edilmeyen Mekansal Strateji Planları bu sıralamada en üstte yer alırken, 1/1000 veya 1/500 ölçekli Uygulama Planları ise en altta bulunurlar. Ara kademelerde ise 1/50.000 ve 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni İmar Planları ile 1/5.000 ölçekli Nazım İmar Planları vardır.

Bu çerçevede planlamanın en temel unsurlarından birisini, birbirini yönlendiren ve denetleyen farklı ölçeklerdeki planlar arasındaki “kademeli birliktelik” ilkesi oluşturur.

Üst ölçekli planlar, planda belirlenen temel amaç çerçevesinde oluşturulan politika ve prensiplere uygun olarak kentin ana gelişme kararlarını ve arazi parçalarının kullanış biçimlerini ilke düzeyinde veren, soyutlama düzeyi yüksek, belgelerdir. Kuşkusuz, bu soyutlama düzeyi 1/5.000'den 1/250.000'e doğru yükselirken söz konusu planların arazi kullanımlarına ilişkin olarak içereceği bilgi düzeyi de daha özelden çok daha genele doğru olacaktır. Diğer bir anlatımla, bir üst ölçekte belirtilen ana kararlar bir alt ölçeğe geçirilirken, bu yeni ölçekte, üst ölçekte ayrıntılandırılmamış olan dolayısı ile, yeni denilebilecek kararlar alınabilir. Bu nedenle, nazım plan kararları ile uygulama planı kararları arasında farklılıklar olması doğal karşılanmalıdır. Uygulama planları, nazım planların salt büyültülmüş kopyaları olmayıp, çok daha uzun ve gerçekçi bir incelemeyi gerektiren ve nazım planlara göre çok daha fazla bilgiyi ve ayrıntıyı gösteren belgelerdir.

İmar Planlarında farklı kademeler arasında uygunluk sağlanmasının imar yasasının amir hükmü olduğuna yukarıda değindik. Bu kademeli yapı, hukukta yasal kaynaklar arasında aranan ve uyulması zorunlu olan uygunluk kadar katı değilse de, farklı ölçeklerdeki planları hazırlayan plancıların ve/veya planlama birimlerinin sınırsız bir subjektiflikle, istedikleri gibi yorumlayabilecekleri denli esnek de değildir.

Özetle, üst ölçekli planlarda belirlenen planlama ana ilkeleri, stratejileri ve kararlarıyla uyum içinde kalmak koşulu ile, alt ölçekli planlarda, değişen koşul ve gereksinimlere yanıt verecek değişikliklere gidilebilir. Bu planlama sürecinin dinamik yapısının kaçınılmaz bir sonucudur. Yürürlükteki imar yasası da bu yönde yapılacak plan değişikliklerinin hangi koşullarda ve hangi araçlarla yapılacağını ilgili yönetmelikte ayrıntılı olarak hükme bağlamıştır.

ikinci olarak tartışılması gereken konu, bir üst ölçekli planda belirtilen ve daha soyut ve genel düzeyde belirlenen arazi kullanım türlerinin daha alt basamaktaki planlarda hangi sınırlar içinde ve hangi ayrıntıda ele alınması gerektiği sorusudur. Daha somutlaştırmak gerekirse, örneğin, bir üst ölçekli planda konut kullanımına ayrılmış bir alan, bir alt basamakta, salt bu arazi kullanımı ile mi sınırlı kalacaktır, yoksa başka kullanım türlerini de içerecek midir? Veya, örneğin, Danıştay'ın üst ölçekli planda Merkezi İş Alanı (M.İ.A.) olarak ayrılan bir arazi kullanım türüne daha alt ölçeklerde aynen uyulması yönündeki bilirkişi raporunun uygun görülmemesi, alt ölçeklerde bir üst ölçekten bağımsız olarak, plancının uygun gördüğü her arazi türüne yer verebileceği biçiminde mi anlaşılmalıdır?

Bu noktada, farklı ölçeklerdeki planlar arasında soyut/somut, veya üst ölçek

genelliği/alt ölçek ayrıntı düzeyi, vb. karşıtların kesiştiği ortak payda üzerinde durmak gerektiği kanısındayız.

Daha soyut, daha genel ve daha kapsamlı olan üst ölçeklerde çok genel çizgileriyle belirlenen farklı arazi kullanımlarının konum ve büyüklüklerinin bir alt ölçeğe aynen aktarılması yeterli ve anlamlı değildir. Çünkü, eğer bir alt ölçekte plana yeni bilgiler eklenmeyecek ve üst ölçekteki verilerin daha büyük ölçekli planlar üzerinde yinelenmesi ile yetinilecek ise, bu durumda ,ölçekleri büyüten bir fotokopi makinası bu işlevi çok daha hassas biçimde yerine getirebileceği için yeni bir plana da gereksinim duyulmayacaktır. Diğer bir deyişle, aynı bir bölge için, alt ölçekli planlarda, üst ölçekte belirlenen kullanımlardan daha fazlasına yer vermek kaçınılmazdır. Sorun, bu farklılaşmanın sınırlarının belirlenmesinde göz önünde tutulması gereken temel ölçütün ne olması gerektiğidir. Bu ölçüt ise, üst ölçekte belirlenen arazi kullanımının hakim arazi kullanımı olarak alt ölçeklere aktarılması biçiminde özetlenebilir. Diğer bir anlatımla, aynı bölge için üst ölçekte öngörülen arazi kullanımı alt ölçeklerde de -yine aynı bölge için- hakim kullanım türü olacak, ancak alt ölçeğin gerektirdiği farklı kullanım türlerine de yer verilecektir. Çarpıcı bir örnek vermek gerekirse, 1/50.000 gibi en üst ölçekli imar planında konut alanı olarak belirlenen bir bölge 1/5.000 veya 1/1.000 gibi alt ölçeklerde yeşil alanlar, spor alanları, taşıt ve yaya yolları, alanın büyüklüğüne göre tek tek veya grup halinde ticaret birimleri, hizmet birimleri, ana okulları, kültürel tesisler vb. bir dizi farklı arazi kullanımını içerebilir. Ancak bu anılan arazi kullanımlarının tümü birlikte o bölgenin hakim kullanım türü olarak konut alanı olma niteliğini değiştirmemelidir. Bu yaklaşımı sonuna dek esneterek örneğin, yeşil alanlara, spor alanlarına veya ticaret birimlerine ayrılan alanların büyüklüğünü, konut için ayrılan alanları ikincil veya üçüncül sıraya atacak kadar genişleterek, bölgenin ağırlıklı olarak konut alanı olma niteliğini ortadan kaldırdığımız anda ise plan kademeleri arasında uygunluktan söz edilemez. Çünkü, artık üst ölçekte önerilen arazi kullanım türü o bölge için belirleyici, hakim ve egemen tür olmaktan çıkarak, nicelik ve nitelik olarak diğer arazi kullanımlarıyla yarışır bir düzeye indirilmiştir.

Özetle, plan kademeleri arasında uygunluk incelemesinde sınanacak temel ölçüt, üst ölçekte öngörülen arazi kullanım türünün alt ölçeklerdeki tüm çeşitlenmelere ve zenginleşmeye karşın o bölge için yine hakim ve egemen kullanım türü olma özelliğini sürdürüp sürdürmediğinin belirlenmesi olmalıdır. Bilirkişi raporlarında görüş geliştirirken bu hususlara dikkat edilmelidir.

Plan Değişikliklerinde Uyulması Gereken Hususlar ve Yargı Denetimi

Son olarak, planlama konusunda bilirkişilik yapacak uzmanların en sık karşılaştıkları uyumsuzluk konusunu oluşturan plan değişiklikleri konusunda hangi noktalara dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durmak istiyorum.

Planlama, hangi alanda, ya da hangi kapsamda olursa olsun, bir düzenleme/düzeltilme işlemidir. Diğer bir deyişle, varolan yapı ya da ilişkilere belirli amaç/lar doğrultusunda müdahale etmeyi ön koşar. Kent planlaması da bu genel çerçevede değerlendirilmelidir.

İmar planı değişiklikleri idari bir tasarruftur. Bu nedenle de, alınacak kararların yetki, Şekil, konu, sebep ve maksat yönlerinden hukuka uygun olması zorunluluğu vardır. Buna göre,

"*Yetki* yönünden, kararı almaya yetkili organ Belediye Meclisi'dir. Belediye Encümeni veya Belediye Başkanı tarafından böyle bir karar alınması fonksiyon ve yetki gaspı sebebiyle hukuka aykırı olur. Keza Belediye ve mücavir alan sınırları dışında bulunan yerle ilgili alınacak karar, yetki tecavüzü sebebiyle hukuka aykırı olup, iptal sebebidir".

"*Sebep (Gerekçe)* unsuru, İdareyi bu işlemleri yapmaya sevk eden fiil veya objektif hukuki bir durumdur. İşlem, kamu yararına ve hizmetin gereği icabı olmalıdır. Ancak, İdareye tanınan takdir yetkisi de mutlak ve sınırsız değildir.

Konu, İdari işlemin doğrudan doğuracağı sonuçtur. İşlemin doğuracağı sonuç, değişiklik gerekçesine uygun olmalıdır. İşlemin konu yönünden hukuka uygun olması için, bu konuda imar mevzuatı ile tayin edilen hukuki statüye uygun olması gerekir.

Şekil, kararın tabi olduğu usul, merasim ve formalitelerdir. Bunlar, kararın yazılı olması, imzalanması, ilan edilmesi, tebliğ edilmesi gibi hususlardır. Kararın oluşumu ile ilgili yasal formaliteler yapılmadığı takdirde işlem 'Şekil' yönünden hukuka aykırı olur.

Maksat, İdari işlemlerle kamusal ihtiyaçların karşılanması, kamu hizmetlerinin gereğinin yerine getirilmesi ve kamu yararının gerçekleştirilmesidir. Őahsi ve siyasi bir amaç ya da bir grubu himaye maksadı güdümesi İdari işlemler hukuka aykırı kılar.

Hukukta *konu*, hukuksal işlemin ortaya çıkartması gereken hukuksal sonuç olarak tanımlanmaktadır. *Sebep* ile *konu* arasında bir neden-sonuç ilişkisi vardır. Davacıların dava gerekçelerinin başında *konu* ile ilgili hususlar gelir.

Konu açısından bilirkişilikle ilgili olarak plancıların en sık karşılaştıkları durum belediyelerin yaptıkları imar planı değişiklikleridir. Bu bölümde böyle bir durumda nelere dikkat edilmesi gerektiği üzerinde durulacaktır.

İmar planı değişikliklerini konuları itibariyle dört ana başlık altında toplamak olanaklıdır. Plan değişikliklerinin gerekçeleri (sebepleri) her bir konu başlığına göre farklılık gösterecektir. Aşağıda, bu konu başlıkları, "İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik"te (R.G.2/11/1985) verilen sıra ile incelenecektir.

1. Sosyal ve Teknik Altyapıya İlişkin Değişiklikler:

Yönetmeliğe göre, imar planlarında bulunan sosyal ve teknik altyapı alanlarının kaldırılması, küçültülmesi veya yerinin değiştirilmesinin ancak zorunlu durumlarda yapılabilir. Ancak "zorunlu" diye betimlenen durumların neler olduğu konusunda maddede bir açıklık bulunmamaktadır. Bu nedenle öncelikle değişiklik gerekçelerinde zorunluluğun ne olduğu, inandırıcı ve bilimsel kanıtlar ile ortaya konulmalıdır. Olası zorunluluklar olarak Őunlar belirtilebilir:

- Doğal ve yapay afetler;

- plan yapımı sırasında kestirilememiş demografik hareketler;
- ekonomik, sosyal gelişmeler;
- makro ölçekte alınan kararlar ile kendisine alan ayrılmış sosyal ya da teknik altyapının ortadan kalkması;
- teknolojik gelişme sonunda söz konusu alt yapıya tahsis edilen alanın küçülmesi gereği;
- yoğunluğun plan değişikliği ile değiştirilmesi sonucu yönetmelik ekinde belirtilen standartlar doğrultusunda artış yapılması.

Ayrıca bu zorunluluklar ile yapılan plan değişikliği arasındaki ilişki de gerekçede açıkça belirtilmelidir.

Yönetmelikte “Bir sosyal ve teknik altyapı alanının kaldırılabilmesi ise ancak, bu tesisin hizmet götürdüğü bölge içinde eşdeğer başka bir alanın ayrılması suretiyle yapılır” denildiğinden, gerekçede, değişiklik öncesi ve sonrası tesis için ayrılan alanın hizmet bölgesinin çakıştığı da ayrıntılı olarak açıklanmalıdır.

Sosyal ve teknik alt yapıya ayrılan alanlarda “kaldırma”, “küçültme” ya da “yerini değiştirme” türünde yapılan değişiklikler haksız rantların oluşmasına neden olma potansiyelini barındırmaktadır. Yeni alan tahsisi, alanların büyütülmesi türünde yapılacak değişiklikler buna benzer etkilere sebep olabilmenin yanı sıra, yerel politik çekişmelerde ya da çıkar çatışmalarında kullanılabilme olasılığını da içermektedir.

Dolayısıyla, bu tür değişikliklerin de benzer "zorunlu hollere" dayanması gerektiği kabul edilmelidir. Ayrıca sosyal ve teknik altyapıda plan değişikliği yapılması durumunda değişiklik ne olursa olsun belediye meclis kararlarının gerekçelerinde şu hususlar ayrıntılı olarak belirtilmelidir: a.) Değişikliği zorunlu kılan nedenler, b.) Zorunluluk ile mevcut durum arasındaki çelişki, c.) Plan değişikliği ve bununla zorunluluk arasındaki ilişki, d.) Plan değişikliği ile imar planı ana kararlarının bozulmayacağı ve alan değişikliklerinde yeni alanın hizmet bölgesi içinde yer aldığı ilgili yatırımcı Bakanlık ve kuruluşların görüşleri.

İşte bilirkişinin karşısına çıkabilecek böyle bir durum karşısında tüm bu noktaları teker teker incelemesi ve sahip olduğu teknik bilgiyle bir görüşe ulaşması beklenmektedir.

Yoğunluğu Etkileyen Değişiklikler

Yönetmelikte imar planında verilmiş olan inşaat emsalinin, kat adedinin, ifraz şartlarının değiştirilmesi sonucunda yoğunluğun etkilenmesine yol açan imar planı değişikliklerinin hangi koşullarda yapılabileceğine ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır.

Yoğunluk, imar planının ana kararlarından birisidir. Yönetmeliğin 3. maddesi plan değişikliklerinin plana ilişkin ana kararları bozmayacak biçimde yapılması gerektiğini hükme bağlamaktadır. Ancak, aynı Yönetmeliğin 28. maddesi zorunlu durumlarda plan ana kararlarından birisi olan yoğunluk artırıcı plan değişikliklerine izin vermektedir.

Bunun için aranacak koşullar, sosyal ve teknik altyapıya ayrılan alanın, yönetmelik

ekinde belirtilen standartlara göre arttırılması ve kat adedinin arttırılması halinde karşılıklı bina cepheleri arasında asgari uzaklığın sağlanmasıdır.

Ancak, 28. Maddede belirtilen yollarla yapılacak plan değişikliklerinde ortaya çıkacak yoğunluk artışının neden olacağı sorunların yukarıda sözü edilen koşulları yerine getirmekle ortadan kalkacağını söylemek en azından iki gerekçe ile olanaksızdır.

Birincisi, Yönetmelik ekinde belirtilen sosyal ve teknik altyapı standartları asgaridir. İmar planlarının bütünü bunu aşan kararlar getirmiş olabilir. Plan bütünlüğü içerisinde teknik açıdan rasyonalize edilmiş ölçülerin değiştirilmesi, imar planlamasının işlevini yok saymak anlamına gelir. Dolayısıyla, yoğunluk arttıran değişikliklerin, plan bütününde getirilen sosyal ve teknik altyapı standartlarını değiştirmemesi gerekir.

İkinci olarak, kat adedinin arttırılabilmesi için getirilen koşul plan bütününe dikkate almamaktadır. İmar planlarında karşılıklı bina cepheleri arasındaki mesafe ve bina yükseklikleri, pek çok etmen (plan bütünü, doğal afet koşullarını, yerel şartları, kentsel estetiği, peyzajı v.b.) tarafından belirlenmektedir. Bunları dikkate almadan "asgari" ölçülerin saptanması imar planlarından beklenen işlevi tümüyle bir yana bırakmak anlamına gelmektedir. Bu yolla plan değişikliğinin yapılabilmesi bir süre sonra tüm yerleşim alanlarında standart bina yüksekliği ve cepheler arası mesafelerin ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Böyle bir durum ise imar planı kararlarını anlamsız hale getirecektir.

Sonuç olarak, yoğunlukla ilgili plan değişikliklerinin plan ana kararları ile plan bütününe bozmaması olanaksızdır. Ayrıca, imar planı kavramına ve bilime de aykırıdır. Bu nedenle, imar planlarında verilmiş inşaat emsalinin, kat adetinin, ifraz şartlarının değiştirilmesi ancak olağanüstü durumlarda söz konusu olabilmelidir. Bu yönde verilecek değişiklik kararlarının gerekçelerinde öncelikle bu olağanüstü durum ve bunun plan ile olan ilişkisi ortaya konmalıdır. Ancak bu ilişki ortaya konulduktan sonra Yönetmelikte belirtilen koşulların nasıl sağlandığı açıklanmalıdır. Bunların yer almadığı bir plan değişikliğini kabule imkan yoktur.

İmar planında verilmiş inşaat emsalinin, kat adedinin, ifraz şartlarının değiştirilmesi yoluyla yapılan değişikliklerde belediye meclis kararlarının gerekçelerinde: a.) değişikliği gerektiren olağanüstü nedenler, b.) bu nedenler ile değişiklik arasındaki ilişki, c.) Yönetmeliğin 28. maddesinde getirilen koşullara uygunluk belirtilmelidir.

Yolların Genişletilmesi, Daraltılması ya da Güzergahının Değiştirilmesi Yönünde Yapılan Değişiklikler:

Ulaşım sistemi imar planların en belirleyici öğelerinin başında gelir ve planda diğer kullanım türleriyle birlikte bir bütün olarak tasarlanır ve düzenlenir. Şehir içi ulaşım sistemi hiyerarşisinde her biri ayrı işleve sahip olan ana arterleri, toplayıcı yolları, tali yolları ve yaya yollarının kent içindeki dağılımları ile birbirleriyle olan ilişkileri, farklı arazi kullanımları, topografik yapı ve kentsel peyzaj göz önüne alınarak tasarlanır. Ancak, planların uygulanması sırasında bu ilişkiler sisteminde bazı değişikliklere gidilmesi zorunluğu ile karşılaşılabiliriz.

Nazım Plan tanımında da vurgulandığı gibi, ulaşım sistemi, bir bütün olarak, imar planı ana kararları arasında yer alır. Yönetmelik hükümlerine göre, önemli gerekçelere dayanan zorunluluk olmadıkça bu türden değişikliklerden kaçınılması gerekmektedir. Bununla birlikte, ulaşım sisteminde ana aksları ve sistemik bütünlüğü bozmadan uygulama aşamasında topografik v.b. nedenlerle yolların güzergahlarında değişiklik yapma zorunluluğu ortaya çıkabilir.

Yaya yollarının trafik yoluna dönüştürülmesi şeklindeki değişikliklere imar planı değişikliklerinde sıkça rastlanmaktadır. Artan taşıt aracı sayısı, araç sahiplerinin mümkün olan en uç noktaya kadar araçlarıyla ulaşma arzusu, belediyeleri bu konuda yoğun bir baskı altında bırakmaktadır. Çoğu zamanda fiili durum yaratılarak, taşıt araçları yaya yollarına girmektedir. Bilirkişilerin bu yöndeki plan değişikliklerinde planlamada sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda duyarlı davranmaları beklenir.

İmar planlarında öngörülen ulaşım sisteminde değişiklik yapılması sonucunu doğuran nedenlerin birisi de, yanlış plan karar ve değişiklikleri ile yoğunluğun artırılması ve mevcut ve öneri yol sisteminin buna bağlı olarak yetersiz hale gelmesidir. Yoğunluğun yanlış bir tercih ile artırılması sonucunda yollar genişletilmekte, bir kez yol genişledikten sonra da yoğunluğun daha da fazla artırılması yönünde baskılar ve eğilimler ortaya çıkmaktadır.

Sonuç olarak, yol ve ulaşım sistemine ilişkin değişikliklerde, Yönetmelikte getirilen kurallara ek olarak şu hususlar göz önüne alınmalıdır: a.) gelişme alanlarında topografik şartlara bağlı değişiklikler dışında değişikliklerden kaçınılmalıdır, b.) mülkiyet ve yapılaşma düzenine bağlı yol kaydırmalarının ulaşım ana sistemini bozucu olmaması gerekir, c.) yaya yolları korunmalıdır, d.) yanlış plan değişiklikleri sonucunda yoğunluk artması nedeniyle yol genişletilmesine gidilmesi çözüm olmamaktadır.

Ulaşım sisteminde yapılacak değişikliklerle ilgili olarak belediye meclis kararlarının gerekçelerinde yer alması gereken hususlar şunlardır; a.) yolların kaydırılmasının, daraltılmasının, genişletilmesinin, niteliğinin ya da güzergahın değiştirilmesinin hangi sorunlar nedeniyle yapıldığı; b.) değişikliğin bu sorunları nasıl gidereceği ve daha önemli olarak yeni sorunlar yaratmayacağına ilişkin ayrıntılı teknik raporun ekte sunulması.

Bir Alanın Kullanışının Değiştirilmesine Yönelik İmar Planı Değişiklikleri:

Yönetmeliğin 30. maddesi, imar planlarında, sosyal ve teknik altyapı kullanımlarından başka bir amaca ayrılmış olan bir alanın kullanımışının değiştirilmesi durumu açıklanmaktadır.

İmar planlarının yapılması sırasında önceden kestirilemeyen gelişmeler karşısında yoğunluk artırıcı değişiklikler yerine, kullanım alanlarının değiştirilmesi, geri dönülemez yanlışlar yapmaktansa tercih edilmelidir. Bu durumda kullanım alanı değiştirilen fonksiyona ilave imar planları ile yeni alanlar tahsisi de mümkündür.

Ayrıca, mülkiyetin çok küçük parsellere dağıldığı, bununla birlikte plan ile daha büyük asgari parsel büyüklüklerinin öngörüldüğü kullanımların değiştirilmesi, arazi kullanımının fonksiyonel dağılımını bozmadığı sürece mümkündür.

Bu tür plan değişikliklerinde birincil derecede gözetilmesi gereken konu, getirilen önerinin, nazım plan ana kararlarının ya da planın ana karakterinin yani, yerleşmenin gelişme yönünün, büyüklüğünün, arazi kullanımlarının fonksiyonel dağılımının ve genel yoğunlukların değişmesine yol açmamasıdır. Yönetmelik bu tür ana kararların değiştirilmesinin ancak imar planının yeniden yapılması ile olanaklı olabileceğini belirtmektedir.

Yerel yönetimlerin bu yönde yaptıkları plan değişikliklerine ilişkin belediye meclis kararlarının gerekçelerinde şu hususlar belirtilmelidir: a.) Değişikliğin nedeni ve ulaşılmak istenen amaç, b.) Yönetmelikte belirtilen sosyal ve teknik yapı ile otopark ihtiyaçlarının nasıl karşılandığı, c.) Yerleşmenin gelişme yönü ve büyüklüğünün etkilenmemesi için alınan diğer tedbirler, d.) Arazi kullanımının fonksiyonel dağılımının değişmemesi için alınan tedbirler (söz konusu kaldırılan kullanıma tahsis edilen diğer alanlar).

Özetle, bilirkişilik yapacak plancılar plan değişikliğine ilişkin bir dava ile karşılaştıklarında önce değişikliğin yukarıda sıralanan değişiklik konularından hangilerini ilgilendirdiğini araştırmaları, daha sonra da teknik bilgi ve deneyimlerini kullanarak bu konulara ilişkin olarak yukarıda açıkladığımız hususları irdelemeleri gerekmektedir.

Kuşkusuz, bilirkişilerin kent planlaması kapsamında karşılaştıkları uyuşmazlıkların türü, içeriği ve kapsamı çok çeşitlidir. Burada değinilen konular bu zenginliğe birer örnek olarak verilmiştir. Dikkat edilmesi gereken nokta, karşılaşılan diğer durumlarda bilirkişilerin eğitimleri boyunca edindikleri teknik ve kuramsal bilgi ile deneyimlerini, benzer biçimde, konunun önce kuramsal daha sonra da yere ve olaya ilişkin bir irdelemesini yaparak görüş geliştirmeleridir.

Kaynaklar

Bu notların hızla hazırlanması gerektiği için yararlanılan kaynaklardan usulüne uygun alıntı yapılmamıştır. Dolayısıyla bu notların özgün bir çalışma olarak görülmemesi özellikle vurgulanmalıdır!!!!

A.Y.Öğüt (Derl), 2005, *Mimarlar İçin Bilirkişilik Başvuru Kitabı*, TMMOB, Mimarlar Odası, İstanbul Büyükşehir Şubesi.

A.Alptürk (Yayına Hazırlayan), 2004, *Bilirkişilik Semineri*, TMMOB, Mimarlar Odası, İzmir Büyükşehir Şubesi.

M.Ersoy, H.Ç.Keskinok (Derl), 2000, *Mekan Planlama ve Yargı Denetimi*, Yargı Yayınevi, Ankara.

Y. Deryal, *Türk Hukukunda Bilirkişinin Nitelikleri Ve Avukatın Bilirkişilik Yapması*, <http://yderyal.sitemynet.com/index.htm>

M.Ersoy, "İmar Planı Değişiklikleri ve Yargı Denetimi", M.Ersoy, H.Ç.Keskinok (Derl), 2000, *Mekan Planlama ve Yargı Denetimi*, Yargı Yayınevi, Ankara.

M. Ersoy, "İmar Planlarının Kademelenmesi ve Farklı Ölçeklerdeki Planlar Arasındaki İlişki", M.Ersoy, H.Ç.Keskinok (Derl), 2000, *Mekan Planlama ve Yargı Denetimi*, Yargı Yayınevi, Ankara.

R.Keleş, "Kent ve Çevre Değerleri Bağlamında Kamu Yararı Kavramı", M.Ersoy, H.Ç.Keskinok (Derl), 2000, *Mekan Planlama ve Yargı Denetimi*, Yargı Yayınevi, Ankara.

2577 Sayılı *İdari Yargılama Usulü Kanunu*, R. Gazete : 20/1/1982 Sayı : 17580

1412 Sayılı *Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu*, Resmi Gazete: 20/04/1929

1086 Sayılı *Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu*, Resmi Gazete: 02, 03, 04/07/1927

ÖNERİ SORULAR

1) Bilirkişi sayısı tüm konularda aşağıdaki sayıdan fazla olamaz.

a)1, b)2, c)3, d)5, e) Hiçbiri (e)

2) Aşağıdakilerden hangisi bilirkişi incelemesi sürecinde yer almaz.

a) bilirkişinin tayini, b) bilirkişinin sayısının tespiti, c) bilirkişi davetinin yapılması, d) bilirkişi yemini, e) bilirkişi ücretinin belirlenmesi (e)

3) İptal istemi ile dava açılan idari işlemler hakkında;

a)..... (yetki), b)..... (şekil), c)..... (sebeup), d)..... (konu) ve e)..... (maksat) **yönlerinden biri ile hukuka aykırılık savı ile dava açılabilir.**

4. Kamu Yararı kavramı aşağıdakilerden hangisini ifade eder

a) Kamu kesiminin yararı, b) Halkın Yararı, c) Resmi kesimin yararı, d) Hepsisi, e) Hiç birisi (b)

5. Planlar arasında kademeli birlik ilkesinde ne anlaşılmalıdır.

a) Planlar arasında ölçek bakımından bir süreklilik vardır.
b) Üst ölçek planlar bir alt ölçek planı yönlendirir ve denetler c) Farklı ölçeklerdeki planlar arasında farklılıklar olması doğal görülmelidir d) Plancı alt ölçek planların hazırlanmasında bir üst ölçekte belirlenen arazi kullanımı ile sınırlı kalmak zorunda değildir e) Hepsisi (e)

6. Aşağıdaki başlıklardan hangisi Yönetmelikte yer alan imar planı değişiklik konuları arasına girmez.

a) Sosyal ve teknik altyapıya ilişkin değişiklikler, b) Yolların Genişletilmesi, Daraltılması ya da Güzergahının Değiştirilmesi Yönünde Yapılan Değişiklikler, c) Bir Alanın Kullanışının Değiştirilmesine Yönelik İmar Planı Değişiklikleri, d) Yoğunluğu Etkileyen Değişiklikler
e) Farklı Ölçekler Arasında Ortaya Çıkan Uyumsuzlukları Gidermeye Yönelik Değişiklikler (e)

7. Aşağıdakilerden hangisi genel olarak bilirkişide aranan niteliklerden değildir.

a) Hukuk bilgisine sahip olmak, b) Diploma sahibi olmak, c) Meslek Odasına kayıtlı olmak, d) Dava taraflarına yakınlık, e) Hepsisi (e)

8. Usul Kanunlarında belirtilen niteliklere sahip olanlar bilirkişilik yapmakla yükümlüdür

a) Doğru b) Yanlış (b)